

Izaicinājumi attālinātā studiju procesa īstenošanā

Māris JURUŠS ¹

¹ Rīgas Tehniskā universitāte, Maris.Juruss@rtu.lv

Atslēgvārdi: lietišķā etiķete, e-grāmatas, digitālās prasmes

Ievads

Rīgas Tehniskā universitāte (RTU) ir vadošā Latvijas augstskola un jau izsenis lepojas ar labu novērtējumu arī informācijas tehnoloģiju jomā. Studiju process jau sen tiek organizēts elektroniskā vidē (ORTUS), tādēļ valstī izsludinātās ārkārtas situācijas un COVID-19 vīrusa izplatības dēļ RTU studiju process nav apturēts. Gluži pretēji, pateicoties RTU elektroniskās studiju vides attīstībai, augstskola spēj efektīvi turpināt studiju procesu, arī studiju priekšmetos par nodokļiem un muitu, tajā skaitā pat rīkot attālinātās akadēmiskās konferences.

Raksta mērķis ir, balstoties uz novērotām problēmām attālinātā studiju procesa īstenošanā, izteikt ieteikumus turpmākā studiju procesa pilnveidošanai.

Pasniedzējiem ir būtiskākā ietekme uz studenta mācīšanos (OECD, 2018). Studiju procesa organizēšanas pilnveidošana ir priekšnosacījums arī izciliem noslēguma darbiem un to veiksmīgām aizstāvēšanām. Lai to sasniegtu, nepieciešams izmantot mūsdienīgas mācību metodes, kā arī jāstiprina komunikācijas, prezentēšanas, projektu vadības un citas prasmes (Jurušs, 2018). Attālināts studiju process nav nekas jauns un īpašs, bet tā īstenošana galvenokārt atkarīga no pasniedzēja spējām, moderno mācību metožu izmantošanas prasmēm un nepieciešamo resursu pieejamības.

Attālinātā studiju procesa problēmu analīze

Uzsākt studiju procesa īstenošanu pilnībā attālināti tiešsaistē (bez iespējām tikt klātienē) nebija lielas problēmas, drīzāk tas bija lietderīgs eksperiments, lai semestra noslēgumā labāk izprastu vājās vietas attālinātā studiju procesa īstenošanai un novērtētu iespējas tā pilnveidošanai. Iespējams, kā lielākais izaicinājums bija jaunāko kursu studentu disciplīnas problēmas un studentu “pārsteigums”, ka mācības turpinās. Lai arī COVID-19 vīruss nebija pēkšņs notikums pasaulē, Latvijā tas nonāca negaidīti un radīja šoku arī par to, kā turpmāk organizēt studiju procesu. Operatīvi tikai pieņemti atbilstoši rīkojumi un norādījumi par turpmāko darbu.

Viena lieta būt gataviem attālinātam studiju procesam, bet cita lieta īstenot to praksē. Jau pirmajā nodarbībā varēja identificēt vienu no riskiem – mājas interneta pieslēguma pārslodzes dēļ lekcija bija ar tehniskām problēmām, jo arī citiem lietotājiem tajā laikā bija nepieciešams interneta pieslēgums. Tomēr mobilitāte un iespējas strādāt attālināti arī no darba vietas vai citurienes ļāva novērst šādu risku turpmāk. Iespējams vislielākais izaicinājums bija mācīt par nodokļiem praktiskos darbus un aprēķinus attālināti, taču arī reālajā dzīvē nodokļu maksātāji pilda nodokļu saistības attālināti.

Mūsdienīgu tehnoloģiju paver iespējas organizēt studiju procesu attālināti pat īsti nemanot būtiskas izmaiņas mācību procesā. Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas izmaina veidu, kā studenti attīstās un mācās. Savienojot veidu, kā studenti izmanto informācijas un komunikācijas tehnoloģijas pašā mācību iestādē, ar to, kā tie izmanto šīs tehnoloģijas ārpus mācību iestādes, - tas varētu būt atslēga uz tehnoloģiju patiesā potenciāla iespējām studiju procesa īstenošanā (OECD, 2018).

Risinājumi attālinātā studiju procesa pilnveidošanai

Attālinātā studiju procesa nodrošināšanai nepieciešamas vairāku lietas, taču svarīgākais varētu būt “piecu pirkstu pasākumu” (*saīsināti: PPP*) kopums (skat. attēlu):

1. Infrastruktūra un atbilstošs aprīkojums;
2. Vienota pieeja un lietišķā etiķete komunikācijā;
3. Elektronisko mācību līdzekļu (e-grāmatu) pieejamība;
4. Digitālās prasmes gan pasniedzējiem, gan studējošiem;
5. Procesa regulāra novērtēšana un pilnveidošana.

Att. Nepieciešamie pasākumi attālinātā studiju procesa veiksmīgai īstenošanai

Avots: Autora veidots

Lai nodrošinātu studiju procesu attālināti, pirmkārt, nepieciešama atbilstoša infrastruktūra un tehnika. Mūsdienās gandrīz jebkuram darbam nepieciešama elektroenerģijas pieslēgums, bet attālinātais studiju process tiešsaistē nav iedomājams arī ar labu un kvalitatīvu interneta pieslēgumu. Taču arī personiskam datoram, telefonam, austiņām ar mikrofoni ir jābūt. Vēl labāk, ja ir iespējas pievienot interaktīvo tāfeli vai izmantot citus modernus rīkus. Turklāt, ja kādreiz procesiem tika pielāgoti informāciju tehnoloģiskie risinājumi, tad digitālajā laikmetā ir otrādi, inovatīvi tehnoloģiskie risinājumi dod iespēju pielāgot tiem attiecīgos procesus.

Otrkārt, ir jābūt vienotai pieejai. Iestādē un arī RTU visiem ir jālieto vienots e-pasts un vienotas programmas. Šajā sakarā, kā to prasa lietišķā etiķete jebkurā organizācijā, nepieciešams noteikt, ka studenti komunikācijā studiju procesa ietvaros lieto tikai RTU e-pastus. Iespējams neatrisināms izaicinājums paliek, kā savietot e-pastus ar paplašinājumu *edu.rtu.lv* un *rtu.lv*, kas nepieciešams, lai pilnvērtīgi lietotu *Microsoft* programmas (*Teams*, *Forms* u.c.) grupas darbu, prezentāciju, anketu un citu materiālu kopīgošanai, jo *Microsoft* programmas abus šo e-pasta paplašinājums neuzskata par vienai organizācijai piederošiem, un līdz ar to programmas iespējas materiālu kopīgošanai ir ierobežotas. Attiecībā uz vienotu programmu lietošanu attālināto lekciju vadīšanai priekšroka dodama - *Microsoft Teams*. Programma *Teams* ir pierādījusi, ka tā ir labs rīks profesionāļiem, pēc būtības komandu darbam uzņēmumos (Martin & Tapp, 2019). Viena no galvenajām *Teams* priekšrocībām ir tā savietojamība (integrētība) ar citām *Microsoft* programmām, kā piemēram: *Forms*, *OneNote*, *Stream* un citām programmām (Spencer, 2020), kā arī mobilās lietotnes funkcionalitāte. Tas ļauj gan ērti un praktiski saglabāt un kopīgot ar studentiem veikto lekcijas videoierakstu *Teams* vidē, gan dalīties ar citu informāciju, piemēram, aktuālām ziņām.

Treškārt, pilnvērtīgam darbam ir nepieciešama mācību līdzekļu digitalizācija. Autoram ir prieks būt vienam no pirmajiem, kura grāmata “Nodokļi” ir pieejama elektroniskās grāmatas veidā (RTU, 2020). Diemžēl citas mācību grāmatas par nodokļiem nav pieejamas elektroniskā veidā, un tā ir problēma, kā ievērot akadēmisko godīgumu, lai studentiem būtu izvēles iespējas.

Ceturtkārt, ir nepieciešams izkopt digitālās prasmes arī studentiem. Ir situācijas, kad ar kādām programmām, piemēram, *Teams* pasniedzēji pat prot labāk rīkoties. Galvenais ieteikums šajā sakarā, lai arī nākotnē būtu gatavi dažādām situācijām: rīkot regulāras attālinātas mācības, piemēram, katru semestri katrā studiju priekšmetā vismaz vienu lekciju īstenot attālināti, bet studijas neklātienē īstenot tikai attālināti.

Visbeidzot, piektkārt, nepieciešams studiju procesa izvērtējums kopumā. Minētā situācija ļauj identificēt vājās vietas un uzlabot gan ORTUS ievietojamo informāciju (prezentācijas, papildu materiālus u.c.), gan studiju kursu ietvaru un plānoto laiku konkrētām tēmām (praktiskiem darbiem, testiem), gan vērtējuma sistēmu. Iespējams nākotnē ir jāuzlabo ORTUS funkcionalitāti, lai to varētu lietot vēl ērtāk, vienkāršāk, saprotamāk, mūsdienīgāk (arī attiecībā uz gala vērtējuma formulas veidošanu elektroniskā vidē), turklāt, paplašinot arī mobilās lietotnes iespējas. Mūsdienās arvien vairāk mācību procesā tiek izmantotas mobilās lietotnes, taču pārsvarā to īpatnība ir, ka mācību saturs tajās ir tāds pats, bet saskarsme (interfeiss) un lietošana būtiski atšķiras (Mezzalama & Venuto, 2020), līdz ar to ir jārēķinās, ka mobilo lietotņu izmantošana var būt ierobežota. Jārada iespēja elektroniski iesniegt atsauksmes, recenzijas par noslēguma darbiem, kā arī jāveic jebkuru citu, to skaitā arī administratīvo procesu digitalizācija.

Secinājumi un priekšlikumi

Attālinātā studiju procesa īstenošanā būtu jāievēro “piecu pirkstu pasākumu” kopums: jābūt atbilstoši infrastruktūrai, vienotai pieejai, elektroniskiem mācību līdzekļiem, izkoptām digitālām prasmēm un regulārai procesa pilnveidošanai.

Nepieciešams uzlabot pieejamo infrastruktūru un aprīkojumu, izmantot vienotu pieeju komunikācijā un ievērot lietišķo etiķeti (izmantot *Teams* programmu, sakārtot studentu RTU elektroniskā pasta adreses), sistemātiski veidot un papildināt elektronisko mācību līdzekļu resursus, rīkot seminārus studējošo un mācītspēku digitālo prasmju pilnveidošanai, regulāri katru semestri katrā studiju priekšmetā novadīt vismaz vienu lekciju attālināti tiešsaistē, bet studijas neklātienē īstenot tikai attālināti, kā arī pilnveidot elektronisko studiju vidi kopumā (uzlabot ORTUS funkcionalitāti un savietojamību citām programmām).

Literatūras saraksts

Jurušs, M. (2018). Ieteikumi noslēguma darba izstrādei. *Akadēmiskās konferences “Mācību metodiskā un zinātniskā darba integrācija studiju procesā” publikācijas*. Rīgas Tehniskās universitāte, Rīga, 2018.g. 27.aprīlis, 50-54.lpp.

Martin, L., & Tapp, D. (2019). Teaching with Teams: An introduction to teaching an undergraduate law module using Microsoft Teams. *Innovative Practice in Higher Education*, 3(3).

Mezzalama, M., & Venuto, E. (2020, January). Massive on-line learning: moving from web to mobile. In *Enhancing European Higher Education; “Opportunities and impact of new modes of teaching”-EADTU The Online, Open and Flexible Higher Education Conference Proceedings*-pages (pp. 749-766).

OECD (2018). *Teaching for the Future: Effective Classroom Practices To Transform Education*, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264293243-en>

RTU (2020). Rīgas Tehniskās universitātes e-grāmatu platforma. Pieejams: <https://ebooks.rtu.lv/>

Spencer, D. (2020). Guest post–DigiLearn: 8 ways to enhance student engagement with Microsoft Teams. Pieejams: <https://telblog.uclan.ac.uk/2020/04/03/guest-post-digilearn-8-ways-to-enhance-student-engagement-with-microsoft-teams/>